

Література

1. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство: Посібник. – К.: “Академкнига”, 2003. – 392 с.
2. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
3. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – 636 с.
4. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
5. Степанов О. М., Фібула М. М. Основи психології і педагогіки: посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 504 с.
6. Щербаківський В. Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці. – К.: Либідь, 1995. – 288 с.

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПЕЙЗАЖІ

Брижата І. Г.,

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва,
Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядаються основні тенденції розвитку українського пейзажного живопису. На основі аналізу творів сучасних майстрів українського пейзажу визначаються пріоритети стилістики жанру, системи його виразних засобів.

Ключові слова: пейзажний жанр, виразні засоби, стилістика.

Аннотация. Брижата И. Г. В статье рассмотрены основные тенденции развития украинской пейзажной живописи. На основе анализа произведений мастеров украинского пейзажа определяются приоритеты стилистики жанра, системы его выразительных средств.

Ключевые слова: пейзажный жанр, выразительные средства, стилистика.

Annotation. Brizhataya I. G. The main tendencies of the development of Ukrainian landscape are dealt with in the article. The priorities of the stylistics' genre, the system of the expressive means are underlined on the basis of the analysis of the work of the modern craftsman.

The key words: landscape, genre, expressive means, stylistics.

Постановка проблеми. Сучасний період духовного відродження й оновлення суспільства в цілому висуває комплекс нових вимог до розвитку національної культури та образотворчого мистецтва. Національні культурні цінності невід'ємно пов'язують людські почуття,

волю, інтелект з оточуючим природним і соціальним середовищем, сприяють збереженню соціальних цінностей набутих нацією.

Відомо, що у структурі національної культури виділяються такі складові, як матеріальна, побутова, політична і правова культура, як наука, освіта й філософія. Особливістю національної культури є те, що вона характеризує інтегральні моменти національного життя, які складають основу нації і забезпечують подальший національно – культурний процес.

Досліджуючи шляхи подальшого розвитку вітчизняної культури, вчені (В. О. Ігнат'єв, Б. В. Понов, М. Т. Степико та ін.) зауважують, що відродження української культури має стимулювати розв'язання низки завдань, щодо розвитку художньо-естетичної творчості нації, поширення та засвоєння її духовних набутків [4, с.6].

Зважаючи на те, що український живопис розвивається в загальному потоці національної культури важливим є розуміння її своєрідності й самобутності. Як зауважує М. Є. Максютя: “Нація, що усвідомлює та реалізує себе на висоті культурного розвитку, з гідністю і повагою ставиться до інших, така нація у повному розумінні – культурна” [3, с. 67].

Про стан розвитку національної культури яскраво свідчить зрілість і рівень українського живопису, зокрема пейзажного жанру. Саме у пейзажах органічно поєднуються безпосередність індивідуального світосприйняття й оригінальність його образного відтворення в окремому творі. Живописна манера митця дає багато можливостей особистості для роздумів над шляхами і майбутнім національного мистецтва взагалі.

Робота виконана в контексті програми НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Формулювання цілей статті. Дослідження зрізу вітчизняного образотворчого мистецтва яскраво доводить не тільки розмаїття його видів і жанрів, стилістичних спрямувань, тенденцій, індивідуальних авторських позицій, але й дозволяє усвідомити сучасний стан художнього процесу. Вивчення художніх пошуків митців українського пейзажного живопису в контексті національного культурного постулу

стане підтвердженням цілісності й неповторності образотворчого мистецтва України.

Отримані результати. Пошуки нових живописних рішень у сучасному українському живопису потребують розширення системи засобів художньої виразності. Ми бачимо і цінуємо в живописі начебто саму повноту людського буття, адже живопис і мислить, і узагальнює, і стверджує. Чутливо реагує людина на явища навколишнього світу, пов'язуючи їх з подіями свого життя; саме тому стало можливим відокремлення пейзажу як жанру.

Пейзаж (фр. *pausage*, від *paus* – країна, місцевість) – жанр образотворчого мистецтва, в якому основним об'єктом зображення є природа [1, с. 131-132]. Саме реальний світ є стимулом для створення пейзажу. Мета художника – не тільки пізнавальна інформація про природу, не сліпе копіювання її. В зображенні життя природи здавна з найбільшою безпосередністю проявлялись почуття людей. Пейзаж допомагає глядачу побачити й пізнати красу природи. Не випадково живописний пейзаж часто порівнюють з поезією і музикою. І справді, головну роль у ньому відіграє не дія, а переживання, почуття.

Носієм емоцій в живопису, як відомо, є колір, тому в пейзажі йому відводиться перше місце. Колір в творах пейзажного жанру наповнює їх особливою емоційністю. Важливою є здатність кольору існувати в пейзажі лише в живих взаємодіях, контрастах і чергуваннях (яскравого і тьмяного, теплого і холодного, ясного і неясного, графічного і живописного). Традиційною в українському живопису є посилена увага до системи сполучення кольорів, їх гармонійного поєднання в художньому творі. Кольорова побудова твору традиційно трактувалася як один із засобів виразного й правдивого зображення дійсності.

Знайомлячись з творами сучасного українського живопису ми дійшли висновку, що художники-пейзажисти часто звертаються до відкритого, “шаленого” кольору, який створюється великими емоційно-напруженими мазками. Саме так вони відчують потік життя, яке йде навкруги, вибудовуючи таким чином своє бачення оточуючої дійсності. Можна говорити про підвищену чуттєвість живопису сучасних українських майстрів, прикладом якого є твори українського

пейзажиста М. Глущенко (“Човни у Гурзуфі”, “Бузкові тіні” та ін.). Майстер передає образ природи за допомогою цілої лави кольору, що дає можливість відчуття й побачити фактурність оточуючого нас середовища.

За допомогою контрастного співставлення відкритих кольорів художники намагаються досягти ефекту вібрації фактури творів. Характерною для сучасного українського пейзажного живопису є вільна і розкута плинність фарб, відтінки яких сміливо та яскраво згармонізовані. Ковтком свіжого повітря можна назвати живопис Г. Колосовського, який намагається практично розчинитися в природі (“Бузковий берег”, “Перед дощем”). За допомогою кольору митці моделюють об’єми, створюючи внутрішню експресивну пластику форм, в якій колір (як і лінія) підкорені внутрішньому стапу художника.

Завдяки посиленій увазі до кольорових рішень однією з провідних тенденцій в українському пейзажному живопису є наслідування традицій імпресіонізму (наприклад у творчості Й. Бакшая). Пейзажі майстра вишукані за колоритом, їм властива підвищена декоративність та інтенсивність кольору. Всі пейзажні твори художника (наприклад “Золота осінь”, “Парк восени”, “Соняшники” та ін.) написані з натури у своєрідній імпресіоністичній манері, яка відрізняється бездоганним колоритом. Камерні пейзажі майстра мають оптимістичний настрій, їх задушевність створює відчуття гармонії.

У первозданній красі постає природа в творах В. Пузиркова (пейзажна серія “Конча-Заспа”). Автор майстерно володіє вмінням перенесення на полотно свого емоційного стану, наповнюючи пейзажні твори душевною теплою. Вражають морські пейзажі майстра, яким характерне колористичне розмаїття, динаміка, лаконічність композиційних рішень.

Розглядаючи пейзажні твори ми розуміємо, що малюючи якийсь твір, митець так фактично сам себе висловлює. Кожну роботу можна розглядати як результат гуманістично-філософських й етико-естетичних роздумів автора. Таких роздумів сповнені твори Ю. Лобанова, які породжують хвилю асоціацій, потаємних переживань (“Вічність”, “Самотність” “Чекання” та ін.).

Всі означені вище тенденції розвитку українського пейзажного живопису говорять про його стрімкий підйом на шляху формування власної художньої мови. Про це свідчать руйнації стереотипних уявлень про пейзаж, які ми відчуваємо через широкий спектр асоціацій, співставлень та емоційно-духовних переживань авторів. Для пейзажного живопису характерними стають неоднозначні у смисловому тлумаченні образи, тасмнічі, загадкові і в той же час відкриті для передачі вічних проблем життя. Розширення духовних горизонтів пейзажу стає ширшим, більш відкритим для світу фантазій. Пейзажний жанр сьогодні стає синтетичним мистецтвом, адже у передачі процесу творення образу природи присутнє як об'єктивне, так і суб'єктивне бачення. Розглядаючи твори пейзажного жанру наче заглиблюєшся у світ невідомої, але зрозумілої музики, у свій власний світ з його переживаннями і радостями.

На початку ХХІ століття твори митців пейзажного жанру (М. Глушенко, Г. Колосовського, А. Ерделі С. Шипка, О. Шовкуненка та ін.) сприймаються як своєрідні мікрокосми, створені самодостатніми особистостями. Багато знайомих українських пейзажних мотивів ми бачимо й відчуваємо по-новому, що дозволяє пережити певний емоційний підйом. Знайомлячись з творами сучасних майстрів-живописців ми накопичуємо новий досвід світосприйняття навколишнього світу, з його чуттєвістю, динамікою, особливою пульсацією та випромінюванням.

Висновки. Кожен вид мистецтва не є витвором сьогоднішнього дня. Він має обов'язково свій учорашній день і матиме своє завтра. Маючи великий досвід художнього світобачення, відображений у творах українських майстрів пейзажного живопису XVIII-XIX століть, сучасний український пейзаж не тільки продовжує їх традиції, а й створює свої.

Дослідивши структуру, стилістику й живописні пошуки сучасних майстрів можна визначити провідні тенденції розвитку українського пейзажу. До них ми віднесли: пошуки засобів передачі цілісності живописної поверхні; передачу матеріальності кольору та кольорово-повітряного середовища; оновлення форм та їх змістовного наповнення.

Перспективи подальших досліджень. Складність і

неординарність створення глибокого чуттєво-емоційного образу в пейзажному жанрі потребує не тільки майстерності автора, а й підготовки глядача. Його роль також є складною, адже пейзаж не є простим для сприйняття, він потребує певного рівня розвиненості естетичного сприйняття краси оточуючого нас світу. В повній мірі це стосується сучасного українського пейзажного живопису, який володіє широким спектром динамічного й пластичного самовираження.

З'ясувавши провідні тенденції сучасного українського пейзажу ми дійшли висновку про досить складний стан його існування. Йдеться насамперед про широкий спектр виразних засобів, які потребують не тільки вдосконалення майстерності авторів, але й готовності аудиторії до їх сприйняття.

В даному контексті актуалізується проблема врахування пейзажного живопису на чуттєву сферу підростаючого покоління, зокрема виховання глибокого почуття патріотичності. Саме в пейзажному жанрі ми бачимо всю складність сучасного природного середовища, яке повністю відповідає баченню сучасниками складності світу, його динамічності.

Література

1. Ничкало С. А. Мистецтвознавство: Короткий глумачний словник. – К.: Либідь, 1999. – 208 с.
2. Стасевич В. Н. Пейзаж. Картина и действительность. Пособие для учителей. – М.: Просвещение, 19078. – 176 с.
3. Максюта М. Є. Єдність культури і мислення. – К.: Український аграрний ун-т, ІСДО, 1995. – 216 с.
4. Феномен нації: основи життєдіяльності / За ред.: Б. В. Попова, В. О. Ігнатова, М. Т. Степико та ін. – К.: Фенікс, 1996. – 477 с.